

ОГЛЯД СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У СПРАВАХ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВ НА ЦИФРОВІ АКТИВИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті досліджено питання розвитку судової практики у справах щодо здійснення прав на цифрові активи в Україні та світі. Визначено, що з прийняттям Закону «Про віртуальні активи» наявні перспективи розширення вітчизняної практики.

Визначено, що легальність використання криптовалютних активів як об'єктів договірних відносин також підтверджена судовою практикою.

З'ясовано, що вітчизняна практика не знає випадків захисту прав автора NFT-токенів, однак в зарубіжних країнах відомі випадки звернення за судовим захистом авторського права, порушення якого пов'язані з таким цифровим активом як NFT. Доведено, що проаналізовані судові спори виникали через наявність прогалів в законодавстві щодо визначення статусу об'єктів авторських прав у віртуальному всесвіті. Користувачі аналогічних платформ вже зараз мають можливість імпортувати об'єкти з реального світу у віртуальний. Вирішення відповідних спорів може стати визначальним для всієї індустрії NFT-токенів, що відповідають реальним брендовим речам.

Відзначено появу успішних кейсів захисту прав власників таких цифрових активів як ігрова валюта або іншої віртуальної власності в межах комп'ютерних ігор. Крім того, вітчизняній судовій практиці відомі випадки вирішення спорів щодо порушення прав на самі ігрові акаунти користувачів комп'ютерних ігор, що також можуть бути віднесені до цифрових активів. Однією з проблем здійснення правосуддя в даній категорії справ є доказування факту несанкціонованості доступу до ігрового акаунту.

Викладене вище свідчить про поки що незначний рівень довіри власників цифрових активів до судового способу захисту їх прав, що зумовлює незначні здобутки судових органів щодо розгляду справ щодо захисту прав власників відповідних активів. Зазначене свідчить про актуальність звернення наукової уваги до проблем удосконалення судової практики в дані категорії справ практикуючими суддями.

Ключові слова: цифрові активи, віртуальні активи, судові справи, судова практика, захист прав, NFT-токени, ігрова валюта.

Постановка проблеми. Використання терміна «цифровий актив» у сучасному розумінні зумовлене появою технології «блокчейн» та базованих на ній грошових сурогатів – криптовалют. Так, у 2009 році було створено Bitcoin, який став новим економічним феноменом, що визначив розвиток цілої сфери криптовалютних відносин. В межах криптовалюти Bitcoin була розроблена технологія «блокчейн», яка представляє собою розподілений реєстр, що є вибудованим за певними правилами послідовним ланцюжком з блоків транзакцій, де кожен наступний блок містить інформацію про попередні транзакції.

Суддя Верховного Суду в Касаційному адміністративному суді Ігор Дашутін слушно відзначає, що останнім часом стає все більш немож-

ливим ігнорувати та/або не помічати зростання обсягу суспільних відносин з приводу обігу криптовалют [13]. А. Калініна, в свою чергу, зазначає, що охорона суспільних відносин, пов'язаних із обігом криптовалют в Україні, можлива лише тоді, коли створюються якісні умови для ефективного захисту, зокрема, законодавчі, організаційно-управлінські, економічні та ін. [12]

Стан дослідження теми. Питання правового регулювання та захисту прав власників цифрових активів піднімалися такими дослідниками як Т. Бровченко, С. Булеца, М. Рехлицький, А. Тегза та іншими, однак такі дослідження мали фрагментарний характер, а отже, саме тому **мета** даної роботи визначити проблемні моменти судової практики розгляду справ щодо здійснення прав на цифрові активи та виокре-

мити тенденції щодо розвитку відповідної практики в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Визначення поняття цифрового активу має базуватися на визначенні дефініцій «цифровий» і «актив». Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового ураження», віртуальним активом є цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, та яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [11].

М. Рехлицький вважає, що об'єкт може вважатися цифровим активом, якщо він відповідає трьом критеріям: наявність вартості (value), можливість до обігу в цифровому форматі (transferability) та можливість до його обміну на інші об'єкти цивільного права (payment or investment purpose) [6]. Однак, на думку автора, цивільне «буття» віртуального активу (як запису в цифровій формі) повністю залежить від його «забезпечення» [6].

Л. Торопченко пропонує розуміти під цифровими активами криптовалюти, електронні гроші, цифрові токени, ігрові скіни або NFT [4].

Є.Даниленко в результаті розгляду стану правового регулювання ринку цифрових активів приходять до висновку, що стрімкий розвиток ринку криптовалюти не міг залишитися без уваги законодавця. Саме тому на початку цього року було прийнято Закон «Про віртуальні активи», який покликаний регулювати діяльність зі створення та подальший обіг таких цифрових активів як криптовалюти, NFT-токени тощо. Метою даного закону заявлена легалізація обігу цифрових активів, визначення їх статусу, впорядкування відносин щодо їх використання [3].

Закон України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 р. № 2074-IX має набути чинності тільки з дня набрання чинності законом України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами, але не раніше дня опублікування самого Закону України «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 р. Відповідно до ст.1 Закону «Про віртуальні активи» під віртуальним активом розуміється нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою

забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав [21].

Легальність використання криптовалютних активів як об'єктів договірних відносин також підтверджена судовою практикою. Так, у рішенні Печерського районного суду м. Києва від 10.06.2021 у справі № 757/36263/20-ц суд відмов позивачу у позовній вимозі визнати недійсним інвестиційний договір щодо здійснення операцій торгівлі електронною криптовалютою на біржах криптовалют. Позовні вимоги були обґрунтовані тим, що між позивачем та відповідачем був укладений інвестиційний договір № 1, за умовами якого позивач зобов'язується на власний ризик і за власні інвестиції забезпечити реалізацію щодо здійснення операцій по торгівлі електронною криптовалютою на біржах криптовалют, а відповідач зобов'язується на власний розсуд забезпечити організацію щодо здійснення операцій по торгівлі електронною криптовалютою на біржах криптовалют. Сторони договору обумовили, що ним перераховані інвестиції у формі 20 000 USD (BTC або валюти USD), на підтвердження чого складений акт прийому інвестицій, при цьому сторона позивача зауважила, що правова становище електронної криптовалюти не встановлено та не визначено жодним нормативно-правовим актом України, а отже, укладений договір суперечить ЦК України, зокрема, статтям 179 ЦК України, частині першій статті 190 ЦК України, актам цивільного законодавства, а саме: статті 4 Закону України «Про інвестиційну діяльність». Договір, предметом якого є криптовалюта, з огляду на те, що вона не відноситься до жодних об'єктів цивільних прав, на думку позивача, взагалі не можна виконати; до того ж означений договір суперечить загальним засадам цивільного законодавства таким, як справедливість добросовісність та розумність, передбаченим пунктом 6 частини першої статті 3 ЦК України, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам. Позивач вважає, що у випадку визнання договору судом недійсним, з відповідача повинна бути стягнута сума, одержана ним на виконання цього договору. Суд за матеріалами розгляду справ дійшов висновку, що обіг криптовалюти законодавством не заборонено, а тому, виходячи з принципу свободи договору, щодо неї можуть укладатись будь-які цивільні договори [20].

В літературі зустрічаємо тезу щодо незначної кількості судової практики щодо криптовалют-

них активів. Так, С. Лсенко робить висновок, що практика не має єдиного підходу до вирішення відповідних спорів у зв'язку з достатньо довгою відсутністю законодавчого визначення правової природи криптовалюти, можуть відмовити в судовому захисті [14].

З тексту Постанови Східного апеляційного господарського суду від 2.12.2020 у справі № 922/95/20 виокремлюємо висновок суду щодо визнання між сторонами спору правовідносин щодо купівлі-продажу криптовалюти. Східний апеляційний господарський суд постановою від 02.12.2020р. у справі 922/95/20 фактично визнав чинність публічного електронного договору щодо придбання криптовалюти та підтвердив законність виконання зобов'язань за ним. У своєму рішенні суд визнав правову природу криптовалюти, як титульні знаки. Із постановою можна ознайомитися за покликанням [17].

З матеріалів справи 420/7905/20 Одеського окружного адміністративного суду вбачається, що інспектор відділу управління протидії кіберзлочинам в Одеській області департаменту кіберполіції Національної поліції України у формі письмового звернення до криптовалютої біржі просив заблокувати будь-які кошти, які Біржа отримуватиме з вищезазначених адрес прямо або опосередковано через адреси-посередники з метою запобігання подальшому відмиванню вкрадених коштів [18].

Аналіз вищезазначених справ свідчить про появу хоч і незначної кількості судових справ, але при тому зосередженість судової влади на захисті прав та інтересів власників цифрових активів.

Л. Тарасенко в окрему групу виділяє цифрові об'єкти авторського права, які з'являються впродовж останніх років – NFT, мультимедійні твори, відеоігри (комп'ютерні ігри), Інтернет-сайт, блокчейн та інші [1, с.331].

Вітчизняна практика не знає випадків захисту прав автора NFT-токенів, однак в зарубіжних країнах відомі випадки звернення за судовим захистом авторського права, порушення якого пов'язані з таким цифровим активом як NFT.

У 2021 році Квентін Тарантіно запустив свою власну колекцію NFT токенів, яка була пов'язана з фільмом «Кримінальне читиво». Режисер створив унікальну колекцію із семи токенів, кожен із яких уособлював главу оригінального рукописного сценарію режисера. Одну з копій було продано на аукціоні за \$1,1 млн. Студія Miramax, якій належать права на фільм, подала позов до суду на режисера, вказавши, що режисер не мав прав

інтелектуальної власності на сам сюжет фільму, а отже не може створювати унікальних токенів за мотивами кінострічки. Адвокат режисера наголосив, що Квентін діяв «в межах захищених авторських прав», зокрема публікації сценарію. Він також додав, що коли студія підписала контракт з Тарантіно, то у 1990-х не йшлося мови про технологію NFT [8].

Тарантіно визнали винним у порушенні контракту зі студією, порушенні інтелектуальних та авторських прав на твір та зобов'язано режисера виплатити студії компенсацію за порушення договору [5].

Ще одним показовим кейсом є продаж платформи NBA Top Shot (віртуальний популярний маркетплейс) колекційних NFT-карток, присвячених різним моментам у матчах американських ліг з баскетболу. В 2022 році після серії позасудових претензій на платформу було подано судовий позов, пов'язаний із порушенням закону про цінні папери на території США. У позовній заяві стверджувалося, що, на думку позивача, на платформі відбувався продаж цінних паперів (тобто токенів NFT), а їхня вартість залежить виключно від попиту та пропозиції (тобто від успіху чи провалу, рекламної компанії, впізнаваності та репутації самої компанії NBA Top Shot). Все це підходить під опис цінних паперів, а отже має бути зареєстровано відповідно до законодавства США [7].

На сьогоднішній день на розгляді окружного суду Південного округу Нью-Йорка знаходяться дві справи, пов'язані з NFT. За матеріалами першої, Hermès подав позов проти художника Мейсона Ротшильда після того, як він почав продавати NFT, що демонструють сумку Hermès «Birkin Bag» із позначенням METABIRKINS. У мотивації заперечень до позову Ротшильд посилається на рішення у справі *Rogers v. Grimaldi* (2d Cir. 1989), відповідно якої використання товарного знака у художньому творі є захищеним висловленням і, таким чином, не порушує права (навіть коли продається з метою отримання прибутку), у випадках якщо (1) твір є художньо релевантним і (2) використання не «явно вводить в оману». 18 травня 2022 року судом було прийнято рішення відхилити претензії Hermès [10].

Відповідно до матеріалів другої судової справи, StockX (платформа для перепродажу електронної комерції) запустила проект The Vault, функціонал якого дозволяє покупцям відстежувати право власності на окремі продукти (наприклад, кросівки), придбані на

StockX, і гарантувати їх справжність. Компанія Nike подала до суду на StockX, стверджуючи, що використання StockX відомих марок Nike у зв'язку з випуском його NFT є порушенням прав Nike на торговельну марку.

У тексті позовної заяви представниками Nike стверджувалося, що StockX без дозволу видав NFT, використовуючи торгову марку, що належить Nike. У свою чергу, представники StockX у запереченні до позову пояснили, що NFT не є фізичними продуктами, і таким чином не порушують жодних прав Nike. Згідно позиції відповідача, кожен NFT був прив'язаний до певного фізичного товару, автентифікацію якого вже було підтверджено StockX [9]. Вищезазначені спори виникали через наявність прогалин в законодавстві щодо визначення статусу об'єктів авторських прав у віртуальному всесвіті. Користувачі аналогічних платформ вже зараз мають можливість імпортувати об'єкти з реального світу у віртуальний. Вирішення відповідних спорів може стати визначальним для всієї індустрії NFT-токенів, що відповідають реальним брендовим речам.

Як відзначають С. Булеца та А. Тегза, останніми роками, зі стрімким розвитком ігрової індустрії, цінність віртуальної власності, як-от ігрові акаунти, обладнання та реквізит, стала все більш помітною, а кількість судових спорів, пов'язаних з даними відносинами суттєво зросла [2, с.90].

Слід відзначити появу успішних кейсів захисту прав власників таких цифрових активів як ігрова валюта або іншої віртуальної власності в межах комп'ютерних ігор. Так, відповідно до матеріалів справи № 761/3235/18, що розглядалася Шевченківським районним судом м. Києва, невстановленою особою з корисних мотивів за допомогою мережі Інтернет в межах ігрової платформи «Steam» було викрадено ігрові предмети, а саме «Playerunknown's Trenchcoat» (плащ для персонажа) і «Twitch Prime Boots» (черевики для персонажа) гри «Playerunknown's Battlegrounds», а також 138 ключів від кейса операції «Гідра» і 2 ключа від хромового кейса №3 гри «Counter-Strike: Global Offensive», та в подальшому були виставлені на продаж [15].

З тексту вироку Садгирського районного суду м. Чернівці від 09.03.2021 у справі № 726/361/21, що міститься в Єдиному реєстрі судових рішень обвинувачений з корисливим мотивом, переслідуючи мету особистого збагачення, таємно, незаконно, усвідомлюючи протиправних харак-

тер свого діяння, передбачаючи та бажаючи настання відповідних негативних наслідків, несанкціоновано зайшовши в ігровий акаунт «World of tanks» потерпілого скористався банківською картою, яка належить потерпілому та була зареєстрована в ігровому акаунті здійснив оплату через дану банківську картку, придбавши внутрішньо-ігрові предмети (ігрові коробки) в онлайн-грі «World of tanks» [19].

Крім того, вітчизняній судовій практиці відомі випадки вирішення спорів щодо порушення прав на самі ігрові акаунти користувачів комп'ютерних ігор, що також можуть бути віднесені до цифрових активів. Так, відповідно до матеріалів судової справи № 333/714/20, що знаходилася на розгляді Комунарського районного суду м. Запоріжжя, обвинувачений з метою реалізації корисливого умислу, діючи умисно, посягаючи на інформацію, що знаходиться в автоматизованих системах, самочинно, без дозволу потерпілого, не маючи на це ні дійсного ні передбаченого права, шляхом отримання інформації щодо логіну та паролю від клієнтської онлайн-гри «World of Tanks», вчинив несанкціоноване втручання в особистий кабінет потерпілого [16]. Після отримання доступу до обвинувачений продав відповідний акаунт, чим порушив права потерпілого.

Слід відзначити, що однією з проблем здійснення правосуддя в даній категорії справ є доведення факту несанкціонованості доступу до ігрового акаунту.

Висновки. Викладене вище свідчить про те, що незначний рівень довіри власників цифрових активів до судового способу захисту їх прав, що зумовлює незначні здобутки судових органів щодо розгляду справ щодо захисту прав власників відповідних активів. Зазначене свідчить про актуальність звернення наукової уваги до проблем удосконалення судової практики в дані категорії справ практикуючими суддями.

Список використаної літератури:

1. Тарасенко Л. Новітні цифрові об'єкти авторського права та їх комерціалізація. *Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*, (26.04.2022, м. Київ). С. 331.
2. Булеца С.Б., Тегза А.В. Захист віртуальної ігрової власності: національний та зарубіжний досвід. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Випуск 69. С. 89-93.

3. Даниленко Є. Як Закон «Про віртуальні активи» вплине на власників криптовалюти в Україні? URL: <https://letrado.ua/uk/publikatsiyi/zakon-pro-virtualni-aktyvy/>
4. Торопченко Л. Віртуальні активи як нові об'єкти цивільних прав. URL: <http://legalclinic.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/zbirnyk-tez-naukovyhdopovidej-i-povidomlen-hvii-vseukrayinskyi-naukovo-praktychnoyi-konferenciyi.pdf>
5. US trademark and copyright offices to study IP impact of NFTs. URL: <https://timaxglobal.com/23816-2/>
6. Рехлицький М. Віртуальні активи: що це таке і навіщо нам їх законодавче регулювання? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informatsiyne-pravo-telekomunikaciyi/virtualni-aktivni-shcho-ce-take-i-navishcho-nam-yih-zakonodavche-regulyuvannya.html>
7. Mccann M., Feldman J. NBA top shot fights NFT securities label in 'moments' case. URL: <https://www.sportico.com/law/analysis/2022/nba-top-shot-securities-lawsuit-1234687545/>
8. Мірамах подала в суд на Квентіна Тарантіно через NFT до «Кримінального читива». URL: <https://donttakefake.com/miramah-podala-v-sud-na-kventina-tarantino-cherez-nft-dokriminalnogo-chtiva/>
9. Демістифікація NFT та інтелектуальної власності: проблеми з торговельною маркою та авторським правом. URL: <https://advokatpost.com/demistyfikatsiia-nft-ta-intelektualnoi-vlasnosti-problemy-z-torhovelnouiu-markoiu-ta-avtorskym-pravom/>
10. Hermes Int'l v. Rothschild, 22-CV-384 (JSR). URL: <https://casetext.com/case/hermes-intl-v-rothschild-5>
11. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового ураження: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
12. Калініна А.В. Криптовалюта – «цифровий актив» злочинності? URL: https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/26_11_2019/pdf/23.pdf
13. Дашутін І. Криптовалюта в Україні має правову форму т.з. «віртуального активу». URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1280727/>
14. Лисенко С. Правовий захист операцій із криптовалютами: примарний чи реальний? URL: <https://unba.org.ua/publications/6558-pravovij-zahist-operacij-iz-kriptovalyutami-primarnij-chi-real->
15. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 02.03.2018 у справі № 761/3235/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72459301>.
16. Вирок Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 10.03.2020 р. у справі № 333/714/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88168838>.
17. Постанова Східного апеляційного господарського суду від 2.12.2020 у справі № 922/95/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93327784>
18. Рішення Одеського окружного адміністративного суду від 24.12.2020 у справі № 420/7905/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93786356>
19. Вирок Садгірського районного суду м. Чернівці від 09.03.2021 у справі № 726/361/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95474066>.
20. Рішення Печерського районного суду м. Києва від 10.06.2021 по справі № 757/36263/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97809422>
21. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>

Alina S. S. An overview of court practice in cases concerning the exercise of rights to digital assets: problems and prospects

The article examines the development of judicial practice in cases related to the exercise of rights to digital assets in Ukraine and the world. It was determined that with the adoption of the Law "On Virtual Assets" there are prospects for the expansion of domestic practice.

It was determined that the legality of using cryptocurrency assets as objects of contractual relations is also confirmed by judicial practice.

It was found that domestic practice does not know cases of protection of the rights of the author of NFT-tokens, however, in foreign countries there are known cases of applying for judicial protection of copyright, violations of which are related to such a digital asset as NFT. It is proven that the analyzed legal disputes arose due to the presence of gaps in the legislation regarding the determination of the status of copyright objects in the virtual universe. Users of similar platforms already have the opportunity to import objects from the real world into the virtual world. The resolution of the respective disputes could be decisive for the entire industry of NFT tokens corresponding to real branded things.

The emergence of successful cases of protection of the rights of owners of such digital assets

as game currency or other virtual property within computer games has been noted. In addition, domestic judicial practice knows cases of resolving disputes regarding the violation of the rights to the game accounts of computer game users, which can also be classified as digital assets. One of the problems of administering justice in this category of cases is proving the fact of unauthorized access to the game account.

The above testifies to the still insignificant level of trust of the owners of digital assets in the judicial method of protecting their rights, which leads to the insignificant gains of the judicial authorities regarding the consideration of cases regarding the protection of the rights of the owners of the respective assets. This indicates the relevance of scientific attention to the problems of improving judicial practice in these categories of cases by practicing judges.

Key words: *digital assets, virtual assets, court cases, case law, rights protection, NFT tokens, game currency*